

T.C.
ADALET BAKANLIğI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Mayıs - 2023

Sayı 24

İçindekiler

YAŞAM HAKKI.....	3
ADİL YARGILANMA HAKKI	6
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	16
TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ	21
MÜLKİYET HAKKI	24

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1. Stanevi/Bulgaristan¹ Kararı

Öz: *Başvuru, akıl hastası bir kişinin sebep olduğu trafik kazasında başvuruların yakın akrabalarının ölmesi ve başvurular lehine manevi zararlarının imkânsızlık nedeniyle tazmin edilememesi nedeniyle Sözleşme'nin 2. maddesini ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.*

Başvuranlar sırasıyla 1963 ve 1991 yıllarında doğmuş olup Karnobat'ta yaşamaktadırlar. Birinci başvuranın kocası ve ikinci başvuranın babası olan Bay Veselin Stanev, 21 Ağustos 2010 tarihinde bir araç kazasında aldığı yaralar sonucu ölmüştür. Arabada kocasıyla birlikte bulunan birinci başvuran ağır yaralanmıştır. Yapılan cezai takibat sonucunda kazaya H.T.'nin neden olduğu belirlenmiş, yapılan incelemede H.T.'nin bipolar duygudurum bozukluğundan muzdarip olduğu ve kaza anında manik bir dönem ve psikotik semptomlar yaşadığı saptanmıştır. H.T.'nin davranışı akıl hastalığından kaynaklandığı için cezai olarak sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle 15 Haziran 2011'de savcı, Bay Stanev'in ölümüyle ilgili cezai kovuşturmayaya son verme kararı vermiştir. Başvuranlar, bu karara itiraz etmemiş ve fakat H.T.'nin medeni sorumluluk sigortasına dayanarak, sigorta şirketine karşı manevi tazminat davası açmışlardır. Sofya Şehir Mahkemesi, başvuruların her birine 90.000 Bulgar Levhası - BGN (yaklaşık 46.000 Avro) ödenmesine karar vermiştir. Yerel mahkeme kararında, kaza anında H.T.'nin eylemlerinin sonuçlarını ve anlamını kavrayamayacak durumda olduğunu, bu nedenle cezai veya hukuki olarak sorumlu tutulamayacağını ancak, sigortacısının, kıyas yoluyla uygulanabilen Borçlar ve Sözleşmeler Yasası'nın 47(2) maddesine dayanarak sorumlu olduğunu kabul etmiştir. Sigorta şirketinin istinaf istemi üzerine, Sofya İstinaf Mahkemesi 14 Mart 2013 tarihli bir kararla alt mahkemenin kararını bozmuş ve başvuruların iddialarını reddetmiştir. İstinaf Mahkemesi, kaza sırasında H.T.'nin akli dengesinin yerinde olmadığını, bunun da başvurulara verilen zararın onun hatası olmadığı ve Borçlar ve Sözleşmeler Yasası'nın 45. bölümünde yer alan kusur karinesinin bu durumda geçerli olmadığı ve sigorta şirketinin hukuki olarak sorumlu tutulamayacağı anlamına geldiğini kabul etmiştir. İstinaf mahkemesi, bu nedenle, 2005 tarihli Sigorta Kanunu'nun 226 § 1 maddesine göre asıl kişinin kusurlu olmaması nedeniyle sigortacının da sorumlu olmadığını kabul etmiştir. Başvuranlar, Yargıtay'a itirazda bulunmuştur. Yargıtay, 10 Mart 2014 tarihli nihai kararla Sofya İstinaf Mahkemesinin sigortacının "işlevsel" sorumluluğuna ilişkin tespitlerinin doğru olduğunu belirterek temyiz istemini reddetmiştir.

¹ Stanevi/Bulgaristan Kararı, No. 56352/14, 30 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224961>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ("AİHM veya Mahkeme") Değerlendirmesi:

AİHM, ölüm veya yaşamı tehdit eden fiziksel yaralanma durumunda, Devlet'in Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ("*Sözleşme*") 2. maddesi uyarınca yaşam hakkını koruma konusundaki pozitif görevinin, gerçekleri derhal ortaya koyabilecek, kusurlu olanları sorumlu tutabilecek ve mağdura uygun tazminat sağlayabilecek etkili bir bağımsız yargı sistemine sahip olmayı da içerecek şekilde düşünülmesi gerektiğini, kasten ölüme neden olma ile ilgili davalarda, hukuk sisteminin mağdurlara (veya yakınlarına) hukuk mahkemelerinde tek başına veya ceza mahkemelerinde bir hukuk yoluyla birlikte herhangi bir sorumluluğun oluşturulmasına ve uygun bir hukuk yolunun elde edilmesine olanak tanıyan bir çözüm yolu sunması durumunda, bu gerekliliğin yerine getirilmiş olacağını kaydetmiştir. AİHM, Hükûmetin, Garanti Fonu'nun herhangi bir yükümlülüğü ile ilgili olarak, kendisine karşı açılan davanın başarı ihtimalinin olduğunu göstermediğini ve bu yönde ilgili bir içtihat sunmadığını belirtmiştir. AİHM, ayrıca, birinci başvuran tarafından açılan davada Yüksek Mahkeme'nin mevcut dava gibi bir davada Fonun tazminat ödemekle yükümlü olmayacağına ve düzenlemenin yasama organına düştüğüne ilişkin ifadesine de atıfta bulunmuştur. AİHM, başvuranların Bay Stanev'in ölümüyle ilgili yargılamadaki tutumlarının yetersiz olduğunu veya kendi taraflarındaki herhangi bir özen eksikliğinin davalarının reddedilmesinin nedeni olduğunu düşünmemektedir.

Sonuç olarak AİHM, başvuranların akrabalarının ölümü nedeniyle uğradıkları manevi zarara ilişkin herhangi bir tazminat ödenmemesinin haklı bir gerekçeyle genel bir politikanın uygulanmasından kaynaklanmadığı, başvuranların mevcut iç usulleri uygun şekilde kullanmamalarının bir sonucu da olmadığı kanaatine varmıştır. AİHM, bu durumun, mevcut davanın özel koşullarında, davalı Devletin, Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca gerektiği gibi, uygun tazmine izin veren bir sistem sağlayamadığı anlamına geldiğini ve dolayısıyla, Devletin bu hüküm kapsamındaki pozitif usul yükümlülüğünün ihlalinin söz konusu olduğunu belirtmiştir.

2

ADİL
YARGILANMA
HAKKI

2. Selçuk/Türkiye² Kararı

Öz: *Başvuru, sözlü sınavda başarısız sayılmasına ilişkin işleme itirazının reddi sonrasında açılan iptal davasının, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca itirazının zımnen reddedilmesinden yaklaşık dört ay sonra gönderilen yazılı ret işleminin dava açma süresini canlandırmayacağı gerekçesi ile süre aşımı nedeniyle reddi üzerine, dava açma süresine ilişkin usul kurallarının aşırı şekilci ve öngörülemes şekilde uygulandığından mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Olaylar:

Hâkim adayı iken Adalet Akademisinde eğitim sonunda yapılan sözlü sınavda başarısız olduğu kendisine 29/08/2016 tarihinde bildirilmesi üzerine, başvuran tarafından sınav sonucuna aynı gün itiraz edilmiştir. Akademi tarafından başvurana 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11. maddesinde uyuşmazlık tarihinde öngörüldüğü şekilde 60 günlük süre içerisinde cevap verilmemiş, itirazın zımnen reddedilmesinden yaklaşık dört ay sonra, 28/02/2017 tarihinde gönderilen yazı ile başvuranın itirazının reddedildiği bildirilmiştir.

Başvuran tarafından yazılı bildirim üzerine 24/04/2017 tarihinde iptal davası açılmıştır. Açılan dava, başvuranın itirazının zımnen reddi üzerine işlemeye devam eden dava açma süresi içerisinde dava açılması gerekirken, bu tarihten çok sonra açıldığı, zımnen ret işleminden sonra gönderilen yazılı bildirim dava açma süresini yeniden başlatmayacağı gerekçesi ile süre aşımı nedeniyle reddedilmiştir. Başvuranın istinaf başvurusunun reddi üzerine, Anayasa Mahkemesi'ne yapmış olduğu başvuru da açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesi ile kabul edilemez bulunmuştur.

Başvuran tarafından, yerel mahkemelerin süreye ilişkin kuralları kanunun lafzına aykırı, aşırı şekilci ve katı bir biçimde yorumladığı, idare mahkemesinin yorumunun öngörülemes olduğu, zımni ret sonrasında tesis edilen sarıh ret işlemine karşı açılan davaları süresinde kabul edilen Danıştay kararları bulunduğu bahisle mahkemeye erişim hakkının ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiği, ayıca Anayasa Mahkemesi tarafından başvurusunun reddedilme şeklinin Sözleşme 13. maddesinde yer verilen etkili başvuru hakkını ihlal ettiği iddiası ile Mahkemeye başvurulmuştur.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme tarafından, başvuranın iddialarının Sözleşmenin 6. maddesi altında incelenmesine karar verilmiştir. Mahkemeye göre, iç hukuka ilişkin kuralların yorumlanması öncelikle yerel mahkemelerin görevidir. 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesine ilişkin olarak

² Selçuk/Türkiye, No. 22803/19, 11 Nisan 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-224852>

yerel mahkemenin yaptığı yorum, ilk bakışta keyfi ya da makul olmayan bir yorum değildir. Ayrıca, başvuran tarafından, kendisi ile aynı durumda olanlara ilişkin olarak davanın süresinde kabul edildiği dava örnekleri sunulmuş olsa da bu davaların kesinleşip kesinleşmediği konusunda bilgi verilmediği, oysa Hükûmet tarafından sunulan kesinleşmiş karar örneklerinden, başvuran ile aynı durumda olan hâkim adaylarınca sonradan gönderilen yazı üzerine açılan davalarda da süre kurallarının aynı şekilde uygulandığının anlaşıldığı belirtilmiştir.

Başvuran tarafından benzer uyuşmazlıklarda farklı içtihatlar olduğu iddiası ile sunulan imar uyuşmazlıklarına ilişkin diğer kararlar açısından ise Mahkeme, bu uyuşmazlıkların farklı olgusal temellere dayanması nedeniyle bu kararların içtihat farklılığı olarak algılanamayacağı, mahkemeler arasında birtakım içtihat farklılıklarının olmasının kendiliğinden Sözleşmenin 6. maddesinin ihlali anlamına gelmeyeceği, bu farklılıkların esaslı bir konuda ve uzun süre devam etmesi durumunda adil yargılanma hakkının ihlalinin gündeme gelebileceği, mevcut uyuşmazlıkta ise böyle bir durumun olmadığı açık olduğu vurgulanmıştır.

Mahkeme ayrıca, başvuranın sözlü sınav sonucuna karşı doğrudan dava açmak yerine, idarî itiraz hakkını kullandığı, dava açmadan önce böyle bir idarî itirazın yapılmasının zorunlu olmadığı, başvuranın başarısız sayılma işlemine karşı doğrudan dava açabileceği gibi itirazının zımnen reddi sonrasında da dava açabilme imkânının olduğu, başvuran mahkemeye erişim sağlayan bu imkânlardan yararlanmadığı gibi neden yararlanmadığı konusunda da hiçbir açıklama yapmadığı, bu nedenle davasının süre aşımına uğramasına başvuranın kendi davranışlarının sebep olduğunu belirtmiştir.

AİHM, bu şartlarda, yerel mahkemece yapılan yorumun aşırı şekilci ya da öngörülemez olmadığına karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca, başvuranın Anayasa Mahkemesi'nin başvurusunu gerekçesiz reddetmesine ilişkin yaptığı incelemede, Anayasa Mahkemesi gibi ulusal yüksek mahkemeler açısından, yapılan başvuruda ileri sürülen iddialar - mevcut davada olduğu gibi – esaslı değilse, sadece bu usule izin veren yasal hükümlere atıfta bulunarak başvuruyu reddetmenin yeterli olduğunu, İdare Mahkemesi'nin kararını yeterli gerekçelendirdiği göz önünde bulundurulduğunda, Anayasa Mahkemesi'nin başvuranın bireysel başvurusunu kısa kararla reddetme biçiminde bir sorun bulmamıştır.

Açıklanan nedenlerle başvuru açıkça dayanaktan yoksun bulunarak reddedilmiştir.

3. Panju / Belçika (no. 2)³ Kararı

Öz: *Başvuru, yargılamaların aşırı uzun sürdüğünü tespit eden AİHM ihlal kararını müteakip açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle Sözleşmenin 6. maddesiyle bağlantılı olarak 13. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

2002 yılında, yasadışı altın ticareti ve kara para aklama mevzuatını ihlal ettiği şüphesiyle başvuran hakkında tutuklama emri çıkarılmıştır. Başvuranın şikâyeti üzerine AİHM, 28 Ekim 2014 tarihinde verdiği kararda (*Panju/Belçika*, no. 18393/09, 28 Ekim 2014), başvuran hakkında yürütülen soruşturmanın uzunluğunun Sözleşme'nin 6. maddesi (makul sürede adil yargılanma hakkı) bakımından makul süreyi aştığını tespit etmiştir. Brüksel İddianameler Dairesi bu ihlal kararı sonrasında, yargılamanın bu aşırı uzunluğunun savunma haklarının kullanılmasını imkânsız hale getirdiği ve bu durumun adil yargılanma hakkına telafi edilemez bir şekilde zarar verdiği gerekçesiyle başvuran hakkındaki kovuşturmanın kabul edilemez olduğunu ilan etmiştir.

Bu kararın ardından başvuran, Medeni Kanun'un 1382 ve 1383. maddeleri uyarınca Belçika Devleti aleyhine tazminat davası açmış ve yargılamanın aşırı uzun sürmesi nedeniyle uğradığı zararın tazmin edilmesini talep etmiştir. Bu dava, başvuranın bahsettiği manevi zararın kovuşturmanın kabul edilemez bulunmasıyla giderildiğini ve maddi zararın yargılamanın uzunluğundan değil, daha ziyade Mayıs 2011'den itibaren el konulan mal varlıklarının ve altınların iadesinin gecikmesinden kaynaklandığını değerlendiren Belçika mahkemeleri tarafından reddedilmiştir.

Sözleşmenin 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) ile ele alınan 6. maddesine (adil yargılanma hakkı) dayanarak başvuran, Belçika mahkemeleri nezdinde açtığı tazminat davasının, uğradığı manevi ve maddi zararın tazmin edilmemesi nedeniyle etkisiz olduğunu iddia etmiştir.

Diğer yandan, 7 Haziran 2017 tarihinde Bakanlar Komitesi, yukarıda bahsi geçen Panju kararına ilişkin incelemesini tamamlamış ve Sözleşmenin 46/1. maddesinin gerektirdiği tüm tedbirlerin kabul edildiğine kanaat getirmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Başvuranın şikâyeti, Brüksel İstinaf Mahkemesi'nin 12 Mart 2020 tarihli kararında, ceza yargılamasının aşırı uzun sürmesi nedeniyle uğradığını iddia ettiği manevi ve maddi zarar için tazminat talebini reddetmesine ilişkindir. AİHM'in 28 Ekim 2014 tarihli kararından sonra açılan tazminat davasının etkili olmadığı iddiası, bu kararla ilgili olarak yeni bir unsur teşkil

³ Panju/Belçika Kararı, No. 49072/21, 23 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224779>

etmektedir. Buna göre Mahkeme, Sözleşme'nin 46. maddesinin, Sözleşme'nin 6. maddesiyle bağlantılı olarak 13. madde kapsamındaki yeni şikâyeti incelemesine engel teşkil etmediği kanaatindedir.

AİHM Sözleşme'nin 13. maddesi ışığında, başvuran hakkındaki soruşturmanın kabul edilemezliğine karar verilmesinin, Belçika hukuku uyarınca, adil yargılanma hakkının telafi edilemez bir ihlalinin tanınması anlamına geldiği ve hem yargılamaya hem de şikâyet edilen süreye kesin bir son verdiği için, makul süre sınırının aşılması için uygun bir çare oluşturabileceğini belirtmiştir. Brüksel Temyiz Mahkemesi'nin yargılamanın kabul edilemezliğinin başvuranı en az makul sürenin aşılmamış olması kadar elverişli bir duruma getirdiği yönündeki değerlendirmesini sorgulamak için bir neden bulunmamaktadır.

AİHM, ayrıca Belçika mahkemelerinin davanın düşürülmesine ek olarak kendisine maddi tazminat ödemek zorunda olduğundan şikâyet eden başvuranla aynı fikirde olmadığını belirtmiştir. Zira başvuran ulusal mahkemeler önünde tazminat elde edememiş olsa da bunun yürürlükteki ulusal hukuk kurallarının öngördüğü bir istisnadan değil, aynı kurallara uygun olarak zararın kanıtlanamamasından kaynaklandığı görüşündedir. Yargıtay da mevcut davada, Medeni Kanun'un 1382. maddesi uyarınca açılan bir davaya bakan mahkemenin, yargılamanın kabul edilemezliğinin, makul sürenin aşılmasından kaynaklanan zararı yeterince telafi edip etmediğini tespit etmesi gerektiğine işaret etmiştir. Yukarıda belirtilenler ışığında, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ile bağlantılı olarak 13. maddenin ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

4. Supergrav Albania SHPK/Arnavutluk⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuran şirketin Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuruda bulunma süresinin hesaplanmasıyla ilgili olarak aleyhine verdiği karar nedeniyle, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran şirketin Mat Bölge Polis Teşkilatı aleyhine açtığı tazminat davası ilk derece mahkemesi tarafından reddedilmiş ve bu ret kararı Tiran Temyiz Mahkemesi tarafından onanmıştır. Başvuran şirket bunun üzerine Yüksek Mahkeme'ye bir temyiz başvurusunda daha bulunmuş, Yüksek Mahkeme de 28 Ocak 2016 tarihinde, tarafların yokluğunda yasal bir temyiz nedeni bulunmadığı gerekçesiyle temyiz başvurusunu reddeden bir karar almıştır. Bu karar, gerekçenin tamamı olmaksızın sadece Yüksek Mahkeme'nin resmi internet sitesinde yapılan bir

⁴ Supergrav Albania SHPK/Arnavutluk Kararı, No. 20702/18, 9 Mayıs 2023.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224794>

duyuru ve gerekçeli kararın Yüksek Mahkeme kayıtlarına geçirilmesi yoluyla başvuran şirkete tebliğ edilmiştir.

Öte yandan, 08.11.2016 tarihinde yürürlüğe giren 99/2016 sayılı Kanun ile anayasal bir hak veya özgürlüğe "müdahalenin öğrenildiği andan itibaren" anayasa şikâyetinde bulunma süresi iki yıldan dört aya indirilmiş ve söz konusu değişikliğin 1 Mart 2017 tarihinden itibaren geçerli olacağı öngörülmüştür. Bu değişiklik üzerine başvuran şirket 20 Eylül 2017 tarihinde Yüksek Mahkeme'ye başvurarak mahkeme kararının tebliğ edilmesini talep etmiştir. Gerekçeli karar 26 Eylül 2017 tarihinde başvuran şirkete tebliğ edilmiştir.

4 Ekim 2017 tarihinde başvuran şirket Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuş ve fakat Anayasa Mahkemesi 8 Kasım 2017 tarihinde, başvuran şirketin Yüksek Mahkeme nezdinde açtığı davanın sonucunu zamanında öğrenmesi gerektiği ve böylece bireysel başvurunun dört aylık süre sınırı dışında yapıldığı gerekçesiyle kabul edilemez olduğunu karar vermiştir.

Başvuran şirket, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesine dayanarak mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme öncelikle bireysel başvuru süresinin kısaltılmasının hukuki kesinliği güçlendirmeyi amaçladığını ve belirli bir davanın nihai sonucuna ulaşılmadan önce uzun sürelerin önlenmesine hizmet ettiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla Mahkeme, bireysel başvuruda bulunma süresinin kısaltılmasının meşru bir amaç güttüğünü belirtmiş ve ikinci olarak ise, davanın ilgili tüm koşulları ışığında, bu amaç ile bu amaca ulaşmak için kullanılan araçlar arasında makul bir orantılılık ilişkisi olup olmadığını incelemiştir. Öte yandan Mahkeme, süre sınırlamaları ilke olarak mahkeme hakkına getirilen meşru sınırlamalar olmakla birlikte, belirli bir davada uygulanma şekillerinin Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlaline yol açabileceğinin de altını çizmiştir.

Mahkeme, başvuran şirketin bireysel başvuruda bulunabilmesi için, Yüksek Mahkeme'nin özet de olsa gerekçesinin içeriğini ve tamamını bilmesi gerektiğini, başvuran şirketin 26 Eylül 2017 tarihine kadar Yüksek Mahkemenin gerekçeli kararından ve hatta itirazın reddedildiğinden haberdar olamadığı göz önüne alındığında, bu tarihten önce etkili bir anayasa şikâyeti hakkına sahip olduğunun söylenemeyeceğini belirtmiştir.

Öte yandan Mahkeme yukarıda anlatılanlar ışığında; Anayasa Mahkemesi'nce başvuran şirketin bireysel başvurusunun süre bakımından reddedilmesi hususunun; mahkeme kararlarının dayandıkları gerekçelerin yeterli bir şekilde belirtilmesi gerekliliğini adaletin

düzcün idaresiyle bağlantılı bir ilke olarak somutlaştıran Sözcleşme'nin 6. maddesiyle ilgili Mahkeme'nin yerleşik içtihatlarıyla bağdaştırmanın oldukça zor olduğunu vurgulamıştır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında Mahkeme, bireysel başvuruda bulunmak için öngörülen dört aylık sürenin, mevcut koşullar altında, Yüksek Mahkeme kararının başvuran şirkete tebliğ edildiği 26 Eylül 2017 tarihinden itibaren hesaplanması gerektiğini; dolayısıyla Anayasa Mahkemesi bu süreyi Yüksek Mahkeme'nin karar tarihi olan 28 Ocak 2016 tarihinden itibaren hesaplayarak süreaşımı nedeniyle kabul edilemez ilan etmesinin başvuran şirketin Anayasa Mahkemesine erişim hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

5. Lalik/Polonya⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuran hakkında tesis edilen mahkûmiyet hükmünün, avukatı bulunmaksızın alınan gayri resmi ifadesine dayanması ve yargılama boyunca temel usuli güvencelerden mahrum bırakılması nedeniyle Sözcleşme'nin 6ş3 maddesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.*

Başvuran, 26 Ocak 2016 tarihinde alkolün etkisiyle sarhoş olduğu esnada arkadaşının ceketini ateşe vermiştir. Başvuranın arkadaşı vücudunda oluşan ağır yanıkların neticesinde hayatını kaybetmiştir. Olaydan birkaç saat sonra başvuran gözaltına alınarak polis merkezine götürülmüştür. Polis merkezinde başvurana alkol metre testi uygulanmış ve başvuranın 0.65 mg/L alkollü olduğu tespit edilmiştir.

27 Ocak 2016 tarihinde, başvuran gözaltında bulunduğu sırada üç polis memuru tarafından gayri resmi olarak üç saat boyunca avukatı olmadan ve yeniden alkol testine tabi tutulmadan sorgulanmıştır. Yapılan sorgulamanın resmi bir kaydı tutulmamış ancak sorgulamaya katılan polis memurlarından birisi söylenenleri not ederek imzalamıştır.

28 Ocak 2016 tarihinde, başvurana “canavarca hisle kasten öldürme” suçunu işlediği isnat edilmiştir. Başvuranın savcılık sorgusunun başlangıcında avukatı hazır bulunmamıştır. Başvuran savcılık sorgusuna üzerine atılı suçlamayı kabul ederek başlamıştır. Başvuran, avukatının hazır bulunmasından sonra avukatıyla birkaç dakika konuşmuş ve önceki söylediklerini geri çekerek arkadaşını öldürme niyetinde olmadığını belirtmiştir.

Devam eden yargılama sırasında başvuran arkadaşının ceketini ateşe verdiğini kabul etmiş ancak onu öldürme amacı taşımadığını beyan etmiştir.

Gerçekleştirilen yargılamanın neticesinde başvuran “canavarca hisle kasten öldürme” suçunu işlediği sabit bulunarak yirmi beş yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Yerel

⁵ Lalik/Polonya Kararı, No. 47834/19, 11 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224575>

mahkeme, mahkûmiyet kararında açıkça başvuranın avukatı olmadan gerçekleştirilen gayri resmi sorgusundaki ifadelerine atıfta bulunmuş ve özellikle arkadaşının başvurana borcu olduğuna dair ifadesine dikkat çekmiştir. Başvuranın söz konusu ifadeleri niyetinin ana kanıtını oluşturmuş ve başvuranın “canavarca hisle kasten öldürme” suçundan mahkûm edilmesine sebep olmuştur.

Başvuran, Sözleşme'nin 6§3 maddesi uyarınca hakkında tesis edilen mahkûmiyet hükmünün, büyük ölçüde temel usuli güvenceleri ve avukatı bulunmaksızın alınan gayri resmi ifadesine dayandığını öne sürerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ayrıca başvuran, gözaltına alınmasının ardından kendisini gayri resmi olarak sorgulayan polis memurlarının kendisine hakları konusunda bilgi vermediklerini ve bir avukata danışma imkânı sunmadıklarını iddia etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

AİHM, ilk olarak başvuranın hakları konusunda gerekli şekilde bilgilendirilmediğini tespit etmiştir. Mahkeme, başvuranın gözaltına alındığı sırada susma hakkının, kendini suçlamama hakkının ve bir avukat yardımından faydalanma hakkının kendisine hatırlatıldığı hususunda emin olamamıştır. Mahkeme kararında, her halükârda başvuranın gayri resmi olarak sorgulanmasından önce kendisine bilgi verilmediği ve alkol seviyesinin kontrol edilmediği tespitlerine yer vermiştir. Mahkeme; başvuranın gayri resmi sorgusu sırasında vermiş olduğu ifadelerinin, başvuranın arkadaşını öldürme niyetini ortaya koymada önemli bir delil olarak kullanıldığını ve bunun sonucunda “canavarca hisle kasten öldürme” suçundan mahkûm edildiğine dikkat çekmiştir. Mahkeme, söz konusu ifadelerin delil olarak kullanılmış olmasının soruşturmanın gidişatını ve yerel mahkemelerin bulgularını önemli ölçüde etkilediği kanaatine ulaşmıştır. AİHM, başvuranın gözaltına alınmasını takiben hakları konusunda bilgilendirilmeden gayri resmi bir sorgulama işlemine tabi tutulmuş olmasının ve ifadenin notunu yazan polis memurunun duruşma sırasında sorgulanmış olmasının başvuranı soruşturmanın başından itibaren dezavantajlı bir konuma düşürdüğünü belirtmiştir. Tüm bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, bir bütün olarak değerlendirildiğinde gerçekleştirilen ceza yargılamasının adil olarak nitelendirilemeyeceğini belirterek Sözleşme'nin 6§3 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. Strassenmeyer / Almanya⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, kasten insan öldürme suçundan mahkûmiyet alan başvuranın hakkındaki ceza yargılaması sırasında kendisine müşterek failleri sorgulama fırsatı verilmemesinin Sözleşmenin 6 §§ 1 ve 3 (d) maddelerine aykırılık teşkil ettiği şikâyetine ilişkindir.*

1994 yılında işlenen bir cinayet sebebiyle başlatılan soruşturmada başvuran ile birlikte dört kişi müşterek fail sıfatıyla 2014 yılında gözaltına alınmışlardır. Şüphelilerin cinayet suçuyla ilgili olarak sorgulanması işleminden önce Alman Ceza Usulü Kanununun 136. maddesinde 2013 yılında yapılan ve alt sınırı 1 yıl hapis cezası olan bir suçla suçlanan kişilerin Devlet tarafından atanacak bir avukata sahip olma hakkının şüphelilere hatırlatılması gerekirken bu hak polisler tarafından başvuran ve diğer şüphelilere hatırlatılmadan bu kişilerin ifadesi alınmıştır.

Bu şekilde soruşturma sırasında avukat yokluğunda alınan ifadelerinde başvuran hariç diğer tüm failler başvuran ile cinayeti işlediklerini beyan etmişlerdir. Daha sonra açılan ceza davasında ise başvuranla birlikte yargılanan müşterek failler Alman Ceza Usul Kanunu'nun kendilerine tanıdığı susma hakkını kullanarak soruşturma aşamasında verdikleri ifadelerin delil olarak kullanılamayacağını savunmuşlardır. Müşterek failler susma hakkını kullandığı için başvuran bu kişilere yargılama boyunca herhangi bir soru yöneltme fırsatı bulamamıştır.

Yargılama sonucunda ceza mahkemesi müşterek faillerin soruşturma aşamasında verdikleri beyanların maddi deliller (otopsi raporu, olay yeri inceleme raporu) ve olaydan sonra müşterek faillerin aralarında geçen bazı konuşmaları duyan tanık anlatımları ile desteklediğini belirterek başvuran ile diğer sanıkları kasten öldürme suçundan mahkûm etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

AİHM, başvuranın müşterek failleri ceza yargılaması boyunca sorgulayamaması şikâyeti hakkında müşterek faillerin Sözleşmenin 6 § 3 (d) bendinde geçen tanık terimi içinde değerlendirilmesi gerektiğini kabul ederek tanıkları sorgulama hakkının sanığın aynı suç işlediği iddiasıyla yargılanan diğer sanıklar hakkında da uygulanacağını ortaya koymuştur. Bu bağlamda AİHM, kovuşturma aşamasında susma hakkını kullanan müşterek failin sanık tarafından sorgulanamamasına rağmen ceza yargılamasında müşterek faillerin önceki beyanlarına dayanılarak sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinde hukuki bir neden olduğunu kabul etmiştir. Bunun yanı sıra AİHM, başvuran hakkındaki ceza yargılamasını ve gerekçeli kararı analiz ederek müşterek faillerin beyanlarının mahkûmiyette belirleyici delil olmadığına ve ceza yargılaması boyunca başvuranın hakkındaki suçlamayı çürütebilecek

⁶ Strassenmeyer/Almanya Kararı, No. 57818/18, 2 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224505>

delilleri ileri sürme imkânına sahip olduğunu tespit ederek başvuranın savunma haklarının Sözleşme'nin 6. maddesinde sağlanan güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmadığına karar vermiştir.

Daha sonra AİHM, başvuranın hem kendisinin hem de diğer faillerin soruşturma aşamasında polis tarafından ifadesinin alınmasından önce kendilerine Devlet tarafından avukat atanmasını talep etme hakkı konusunda bilgilendirme yapılmaması şikâyeti hakkında ise başvuranın şikâyet ettiği ihmalin yargılamadaki konumunu nasıl etkileyebileceğine ve/veya adil yargılanma hakkını nasıl ihlal edebileceğine dair yeterli açıklamayı içermediğini belirlemiş ve sanığın avukata erişim hakkı konusunda bilgilendirilmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

3

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

7. Ghadamian/İsviçre⁷ Kararı

Öz: Başvuru, 33 yılı yasal olmak üzere 49 yıldır İsviçre’de yaşayan başvurana, İsviçre’de emekli aylığı almasına rağmen, emekliler için verilen oturma izninin, işlediği bazı suçlar ve uzun süredir kaçak olması nedenleriyle verilmemesi ve ülkeden sınır dışı edilmesi nedeniyle, Sözleşmenin 8. maddesinde güvence altına alınan özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvuran 1969 yılında İsviçre’ye hukuka uygun giriş yapmış ve oturma izni almıştır. Başvuran İsviçre’de evlenmiş, çocukları olmuş ve uzun süre çalıştığı işten emekli olmuştur.

Başvuran 1998-2004 arasında farklı suçlardan farklı hapis cezaları almıştır. 8 Şubat 2000 tarihli kararlar, başvuranın İsviçre’den sınır dışı edilmesine de karar verilmiştir. Sınır dışı kararı 1 Ocak 2002 tarihinde yasal olarak bağlayıcı hale gelmiştir.

Başvuranın 2016 yılında Göç Bürosuna emekli aylığı aldığından bahisle oturma izni alma başvurusu; işlediği suçlar ve uzun süredir kaçak konumunda olması ve İran’da bir aile ağı olduğuna dair belirtiler olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvuranın Göç Bürosunun son kararına yaptığı itiraz, Haziran 2018’de İdare Mahkemesi ve Ekim 2018’de Federal Yüksek Mahkeme tarafından reddedilmiştir.

Başvuran, AİHM başvurusunda, kendisine emekli maaşı alanlara verilen oturma izninin verilmemesinin ve sınır dışı edilmesi kararının özel ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme’nin Değerlendirmesi:

AİHM, bir Sözleşmecî Devletin kendi topraklarında bir yabancının varlığına müsamaha göstermesinin, ilgili Devlet makamlarının otomatik olarak Sözleşme’nin 8. Maddesi kapsamında yabancının ülkeye yerleşmesine izin verme yükümlülüğü olduğu anlamına gelmediğini belirtmiş ve İsviçre makamlarının, Sözleşme’nin 8. maddesi uyarınca, başvuranı sınır dışı etmemek ve İsviçre’de özel hayatını sürdürebilmesi için oturma izni vermekle yükümlü olup olmadığına ilişkin inceleme yapılması gerektiğini değerlendirmiştir.

AİHM’e göre, Federal Yüksek Mahkeme oturma izni talebini reddettiğinde, başvuran, 8 Şubat 2000 tarihli sınır dışı etme kararının yasal olarak bağlayıcı hale geldiği 1 Ocak 2002 tarihinden bu yana İsviçre’de bulunmasının hukuka aykırı olduğunun farkındadır ve emri aldığı İsviçre’yi terk etme yükümlülüğü altındadır. Bu bakımdan, başvuran tarafından işlenen suçların, 8 Şubat 2000 tarihli İsviçre’den sınır dışı edilmesi kararında ve Federal Yüksek

⁷ Ghadamian/İsviçre Kararı, No. 21768/19, 9 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224558>

Mahkeme'nin 29 Ekim 2018 tarihinde kendisine emekliler için oturma izni vermeyi reddetmesinde belirleyici bir faktör olduğu kaydedilmiştir.

Başvuranın tekrarlanan cezai mahkûmiyetleri ışığında Mahkeme, İsviçre makamlarının başvurayı kamu düzeni gerekçesiyle sınır dışı etmede belirli bir yararı olduğunu da kabul etmiştir.

Ancak Mahkeme, başvuranın tartışmasız şekilde uzun yıllar boyunca İsviçre'de ikamet ettiğine dikkat çekmiştir. AİHM, Federal Yüksek Mahkeme, 16 yıldır yasa dışı ikamet etmesine rağmen, emekliler için oturma izni başvurusunu reddettiğinde, başvuranın yaklaşık 49 yıldır İsviçre'de yaşamakta olduğunu göz önüne almış ve başvuranın 1969 yılında ülkeye gelişinden sonra yasal olarak ikamet ettiği 33 yıl boyunca İsviçre ile yakın bağlar kurduğunu ve hayatının büyük bir bölümünü orada yaşadığını ve bu süre zarfında İsviçre'de bulunduğunu vurgulamıştır. Yine, AİHM, başvuranın çok yakın olduğunu ileri sürdüğü iki oğlu ve beş torunun da İsviçre'de yaşadığını ve başvuranın kendisinin de, bu yaşta özel hayatının ana odak noktasının İsviçre'deki ailesi olduğunu belirttiğini hatırlatmıştır.

AİHM, başvuranın İsviçre'de çalıştığı ve emekli maaşı aldığı için çalışma hayatına uyum gösterdiğine de kanaat getirmiştir. AİHM, 83 yaşında olan başvuranın, fiziksel ve ekonomik olarak bağımsız olmasına, önemli bir sağlık sorunu bulunmamasına ve evli olmamasına rağmen, İran'a geri gönderilmesi durumunda zor bir durumla karşılaşacağını tartışılmaz olduğunu değerlendirmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında, AİHM, yerel makamların, takdir hakkına rağmen, mevcut başvuruda çatışan çıkarlar arasında adil bir denge kurduklarını gösteremediklerini ve başvurana emekliler için oturma izni vermeyi reddederek kamu yararına aşırı ağırlık verdiklerini kabul etmiştir. Bu nedenlerle, Mahkeme Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

8. Azzaqui / Hollanda⁸ Kararı

Öz: *Başvuru, Hollanda'da uzun süredir yerleşik göçmen olan başvuranın ikamet izninin iptal edilmesi ve yıllarca gözlem altında tutulduktan sonra ilerleme kaydedilmesine rağmen şiddet suçları nedeniyle kendisine on yıllık ülkeye giriş yasağı uygulanmasının Sözleşme'nin 8. maddesini ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.*

Fas vatandaşı olan başvuran, 1982 yılında 10 yaşındayken Hollanda'ya giriş yapmış ve kendisine daimî oturma izni verilmiştir. 1987 ve 1996 yılları arasında birçok suçtan hüküm giymiş ve çeşitli sürelerde hapis cezasına çarptırılmıştır. 1996 yılında cinsel saldırı suçundan

⁸ Azzaqui/Hollanda Kararı, No. 8757/20, 30 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224965>

mahkûm olmuş bulunmuş ve iki yıl hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. Mahkeme başvuranın, suçu işlediği sırada şizotipal ve antisosyal özellikler gösteren bir kişilik bozukluğundan ve cezai sorumluluğunu azaltan epizodik psikotik durumlardan muztarip olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme başvuranın gözlem altına alınmasına karar vermiş ("TBS emri") ve başvuran bir gözaltı kliniğine kapatılmıştır. Ceza mahkemeleri bu kararı düzenli bir şekilde uzatmıştır. 2016 yılında, başvuranın tedavi merkezindeki uzmanlarının tavsiyesi üzerine, TBS emri bir yıl daha uzatılmış ve tedavinin bir destekli yaşam tesisinde sürdürülmesiyle birlikte, klinikteki hapsin şartlı olarak kaldırılmasına karar verilmiştir.

2017 yılında Adalet ve Güvenlik Bakan Yardımcısı ("Bakan Yardımcısı"), kamu düzenine tehdit oluşturduğu gerekçesiyle ikamet iznini iptal etme ve giriş yasağı getirme niyetini başvurana bildirmiştir. Başvuran daha sonra esrar (marihuana) içerek ve alkol alarak şartlı salıverilme koşullarını ihlal etmiştir. Bakan Yardımcısı 2018 yılında başvuranın ikamet iznini iptal etmiş ve başvurana on yıllık giriş yasağı getirmiştir. Başvuranın itirazları reddedilmiştir. 2019 yılında başvuranın bir gözaltı kliniğinde yeniden hapsedilmesine karar verilmiştir. Mahkeme'nin karar verdiği tarihte TBS emri uzatılmıştır ve hâlâ yürürlüktedir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme 8. madde kapsamında yaptığı değerlendirmede başvuranın özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına müdahale edildiğini, ancak bu müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu ve kamu güvenliğinin sağlanması ve düzensizliğin veya suçun önlenmesi gibi meşru amaçlar güttüğünü kaydetmiştir. Bu nedenle Mahkeme, söz konusu tedbirlerin "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığını belirlemek durumundadır.

Mahkemeye göre başvuran, akli durumu nedeniyle, sınır dışı edilmekle karşı karşıya olan ortalama bir "yerleşik göçmen"den daha savunmasız durumdadır. Her ne kadar mahkûmiyetleri şiddet ve cinsel içerikli suçları kapsasa da ne Bakan Yardımcısı ne de yerel mahkemeler, başvuranın "suçunun niteliği ve ciddiyetini" değerlendirirken, ceza mahkemesinin kararında da belirtildiği üzere, başvuranın söz konusu eylemi gerçekleştirdiği anda, cezai sorumluluğunu azaltan ciddi bir akıl hastalığından mustarip olduğu gerçeğini dikkate almıştır. Bakan Yardımcısı, iptal kararında yalnızca işlenen birden fazla suçun ciddiyetine, TBS emrinin uzatılmasına ve yeniden suç işleme riskinin devam ettiğine ve dolayısıyla kamu düzenine yönelik bir tehdit oluşturduğuna atıfta bulunmuştur. Bu bulgulardan yola çıkan yerel mahkemeler, Bakan Yardımcısının, başvuran tarafından defalarca işlenen ciddi suçlara "belirleyici ağırlık" vermesinde haklılık bulunduğuna karar vermiştir.

Mahkeme, son suçun işlenmesinin üzerinden yirmi yıldan fazla bir süre geçmiş olmasının, yetkililerin oturma iznini iptal etme haklarından vazgeçtikleri anlamına gelmediğini

belirtmiştir. Bununla birlikte, yetkililer, iptal davasında kamu düzenine yönelik bir tehdidin var olduğu sonucuna varırken, başvuranın kişisel koşullarını ve özellikle de ceza mahkemelerinin, tıbbi kanıtlarla desteklenen TBS emrinin uzatılmasına ilişkin kararlarında vardıkları sonuçları yeterince dikkate almadıklarına değinmiştir. Başvuran, TBS tedavisi sırasında iyi davranışlar göstermiş ve son suçunun işlenmesinden sonraki yıllarda olumlu ilerleme kaydetmiştir; bu da 2016 yılında ceza mahkemesinin davranış uzmanlarının tavsiyelerine uymasına neden olmuştur. Başvuranın tedavisinin başlamasından yirmi yıl sonra ruhsal olarak kötüleşmesi ve madde bağımlılığına yeniden başlaması, Bakan Yardımcısının oturma iznini iptal etme niyeti ve iptal davasındaki müteakip kararlar tarafından tetiklenmiş gibi görünmektedir. Bu kapsamda başvuranın o ana kadar tedavisi Hollanda toplumuna yeniden uyumu amaçlamış ve bu nedenle Fas'a geri dönmeye hazırlanması için hiçbir adım atılmamıştır. Ayrıca, ceza mahkemesi kararlarından, başvuranın içinde bulunduğu durumun, tıbbi tedavi, uyum ve TBS kararının sona erdirilmesi olasılığı üzerinde bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu koşullar altında, başvuranın özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına ilişkin çeşitli işlemleri koordine etmek ve Fas'a sınır dışı edilmesinin pratikte uygulanabilirliğini zamanında ve kapsamlı bir şekilde değerlendirerek 8. Madde tarafından korunan menfaatlere gereken saygıyı göstermek yetkililere düşmüştür.

Son olarak, Bakan Yardımcısı, başvuranın, yardımcı geri dönüşten sonra kendi başının çaresine bakması beklenebilecek yetişkin bir erkek olduğunu, yerel dili bildiğini veya bilebileceğini ve Fas'ta irtibatla kaldığı bir ailesi olduğunu tespit etmekle yetinmiştir; bu tespitler idare mahkemesi tarafından da onaylanmıştır. Yerel makamların, başvuranın ihtiyaçlarına uygun ilaç ve tedavinin Fas'ta bulunabilirliği ve erişilebilirliği de dâhil olmak üzere tıbbi hususları dikkate almadığı görülmektedir. Dolayısıyla, iptal davasında, yerel makamlar, başvuranın zihinsel hassasiyeti nedeniyle Fas'ta karşılaşabileceği zorlukları yeterince dikkate almamışlardır.

Mahkeme bu bulgu ve değerlendirmelerden yola çıkarak netice itibarıyla, davalı Devlet'in takdir yetkisine rağmen, mevcut davanın koşullarında, yerel makamların söz konusu menfaatleri gerektiği gibi dikkate almadığına ve uygun bir şekilde dengelemediğine vurgu yaparak oybirliğiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

4

TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ

9. Hoppen ve AB Amber Grid Çalışanları Sendikası/Litvanya⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, birinci başvuranın işten çıkarılmasının, sendikal faaliyetleri nedeniyle kendisine karşı ayrımcılık anlamına gelmesi ve ikinci başvuranın sendikal haklarını etkilemesi nedeniyle Sözleşme'nin 11. maddeyle bağlantılı olarak 14. maddesinin ve tek başına 11. maddenin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.*

Birinci başvuran AB Amber Grid isimli şirketin çalışanı, ikinci başvuran ise AB Amber Grid şirketi çalışanları sendikasıdır. Devlet İş Müfettişliğinin (SLI) onayını alan şirket, İş Kanunu'nun 59. maddesine dayanarak, çalışanın karakteri, işteki davranışları, iş arkadaşlarıyla ilişkileri ve benzer hususlarla ilgili nedenlerden dolayı birinci başvuruyu "işverenin isteğiyle" işten çıkarmıştır.

Birinci başvuran, ikinci başvuranın da desteğiyle, yerel mahkemeler önünde işten çıkarılmasına itiraz etmiştir. İdare mahkemeleri, özellikle, işten çıkarmanın sendikal faaliyetleriyle ilgisi olmadığına karar vermiştir. Ayrıca, hukuk mahkemeleri önünde yürütülen süreçte de mahkemeler, işten çıkarmanın yasal olduğuna ve şirketin bunun için ilgili ve yeterli gerekçeler sunduğuna ikna olmuştur.

Başvuranlar, birinci başvuranın işten çıkarılmasının, sendikal faaliyetleri nedeniyle kendisine karşı ayrımcılık anlamına geldiğinden ve ikinci başvuranın örgütlenme özgürlüğü hakkını etkilediğinden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar ayrıca, yerel makamların ve mahkemelerin şikâyetlerini gerektiği gibi incelemediklerinden şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

AİHM ilk olarak iç hukukun yeterliliğini incelemiştir. AİHM, bir sendikanın üyeleri ve liderleri de dâhil olmak üzere herhangi bir çalışanın, İş Kanunu'nun 59. maddesi kapsamına giren nedenlerle (karakteri, işteki davranışları veya iş arkadaşlarıyla ilişkileri gibi) işverenin isteğine bağlı olarak işten çıkarılabilmesi için kanun tarafından sağlanan imkânın, iç hukuk ve uygulamanın sendika üyeliği temelinde ayrımcılığa karşı yeterli güvenceler sağladığı sürece, sendikaların ve üyelerinin haklarına aykırı olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varmıştır.

Bir sendikanın, üyelerinden birinin işten çıkarılması için rızasının gerekip gerekmediği hususunda AİHM, Sözleşmecî Devletlerin, sendika özgürlüğünün ve sendika üyelerinin mesleki çıkarlarının korunmasının nasıl güvence altına alınabileceği konusunda geniş bir takdir yetkisine sahip olduğunu hatırlatarak, farklı Devletlerde, çalışanları sendikal faaliyetleri

⁹ Hoppen ve AB Amber Grid Çalışanları Sendikası/Litvanya Kararı, No. 976/20, 17 Nisan 2023.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222320>

nedeniyle işten çıkarılmaya karşı korumayı amaçlayan çok çeşitli modellerin mevcut olduğunu kaydetmiştir.

Bu nedenle AİHM, Sözleşme'nin 11. maddesinin, Sözleşmecî Devletlerin iç hukuklarında, bir sendika üyesinin veya liderinin, sendikanın rızası olmadıkça işten çıkarılmayacağını öngörmelerini gerektirecek şekilde yorumlanamayacağını belirtmiştir.

AİHM, mevcut davada şirket tarafından başvuran sendikanın üyelerine karşı misilleme yapıldığına dair herhangi bir gösterge bulamamıştır. İlk başvuranın işten çıkarılmasına rağmen, toplu pazarlık devam etmiş ve yeni bir toplu sözleşmeye varılmıştır. AİHM, başvuran sendikanın üyesi veya yöneticisi olan birkaç çalışanın istifa etmesinin, özellikle de herhangi birinin şirket aleyhine şikâyette bulunduğu veya işten çıkarmaların ilgili makamlar tarafından hukuka aykırı bulunduğu dair herhangi bir gösterge olmadığı için, işverenin misillemesinin kendi başına bir kanıt olduğunu da kabul edememiştir.

Yerel mahkemeler, şirketin, birinci başvuranın belirli görevleri düzgün bir şekilde yerine getiremediği durumlara ilişkin somut örnekler sunduğunu ve bunların amirleri tarafından verilen ifadeler ve e-posta yazışmaları ile doğrulandığını tespit etmiştir. AİHM, yerel mahkemelerin, şirket tarafından sunulan gerekçelerinin yeterli bir değerlendirmesini yaptığına ve kararlarının keyfi veya açıkça mantıksız olmadığına kanaat getirmiştir. Ayrıca, başvurulara usuli güvencelerin de sağlandığı belirtilmiştir.

Ulusal yargılamaların etkililiğine gelince, SLI önündeki prosedür Sözleşme'nin ilgili gerekliliklerinin gerisinde kalmış bulursa da bu eksikliklerin daha sonra yerel mahkemeler tarafından giderilmiş olduğu kanaatine varılmış ve hem idari hem de hukuk yargılamalarında başvuranlara iddia edilen hak ihlallerine karşı gerçek ve etkili bir koruma sağlandığı değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, Sözleşme'nin 11. maddeyle bağlantılı olarak 14. maddesinin birinci başvuran yönünden; 11. maddesinin de ikinci başvuran yönünden ihlal edilmediğine hükmedilmiştir.

5

MÜLKİYET HAKKI

10. Bayır/Türkiye¹⁰ Kararı

Öz: *Başvuru, olayların meydana geldiği dönemde Almanya’da yaşadığını beyan eden başvuran tarafından, Trabzon Belediyesinde uygulama imar planında yapılan değişiklikler dolayısıyla mülkiyete saygı hakkının ihlal edildiği iddiası ile ilgilidir.*

Başvuran, ihtilaf konusu değişiklik öncesinde, Trabzon’da tapu kütüğünde 82 parsel numarasında kayıtlı 8163 m² yüzölçümlü bir taşınmazın 100 m²lik kısmına sahiptir. O tarihte yürürlükte olan Trabzon ıslah imar planının hükümlerine göre, başvuranın taşınmazının bir kısmı “yeşil alana”; diğer kısmı ise yola isabet etmektedir. Trabzon Belediyesi 22 Ekim 1992 tarihinde, 24 Şubat 1984 tarihli 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler Hakkında Kanun uyarınca, ıslah imar planıyla öngörülen kararları uygulamaya koymayı amaçlayan bir uygulama imar planı hazırlamıştır. Bu bağlamda özellikle, başvuranın, taşınmazın toplam yüz ölçümüne oranla küçük bir paya sahip olması nedeniyle, kendisine, taşınmazının başlangıçta bulunduğu alanda müstakil bir parsel vermek mümkün olmadığından, İdare söz konusu taşınmazı bedele dönüştürmüştür. Trabzon Belediyesi 3194 sayılı Kanun’un 18. maddesi uyarınca, taşınmazından 18,97 m² düzenleme ortaklık payı kesilerek, 81,03 m²lik hissesinin bedele dönüştürüldüğü ve ipotek alacaklısı yapıldığı sonucunu çıkarmıştır.

4 Eylül 1998 tarihinde, ilgili borçlulardan bazıları, taşınmazlarının ipotek bedellerini bir banka hesabına yatırmıştır. Trabzon İcra Mahkemesi bunun üzerine, tapu sicilinde bu bağlamdaki kayıtların terkinine karar vermiştir. O dönemde Almanya’da yaşayan başvuran, bu yargılamaya taraf olmamıştır. 29 Aralık 2008 tarihinde, başvuranın, ipotek kapsamında kendisine ödenmesi gereken alacak tutarını, ilgili mevzuatın öngördüğü on yıllık süre içinde almak için müracaatta bulunmaması sebebiyle, söz konusu para Hazineye aktarılmıştır.

A. İmar Planının İptali

Başvuran 26 Haziran 2006 tarihinde, 22 Ekim 1992 tarihli uygulama imar planının iptali istemiyle Trabzon İdare Mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme 28 Mart 2007 tarihli kararla, ihtilaf konusu planın iptaline karar vermiştir. Nitekim başvuranı, 81,03 m²lik hissesi bedele dönüştürülerek ipotek alacaklısı yapmak yerine, İdarenin ilgiliye, taşınmazının başlangıçta bulunduğu alanda müstakil bir parsel verebileceği kararına varmıştır. Danıştay 22 Mayıs 2009 tarihli kararla, bu kararı onamıştır.

¹⁰ Salim Bayır/Türkiye Kararı, No. 44986/16, 24 Ocak 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-223344>

B. Yeni Uygulama İmar Planının Kabul Edilmesi

28 Mart 2007 tarihli kararın ardından, Trabzon Belediye Encümeni 24 Ocak 2008 tarihinde yeni bir plan hazırlayarak, taşınmazının başlangıçta bulunduğu parselde geriye kalan ve kullanılabilir olan 19.74 m²lik alanı başvurana tahsis etmiştir.

C. Kamulaştırmasız El Atma Nedeniyle Tazminat Davası

Başvuran 12 Kasım 2009 tarihinde, ulusal mahkemeler önünde, İdare aleyhine kamulaştırmasız el atmadan kaynaklı tazminat davası açmıştır. Belediyenin 24 Ocak 2008 tarihli yeni imar planını kabul etmesi sonrasında taşınmazının yüz ölçümünde 61,29 m² azalma olmasından şikâyetçi olmuştur. Dava reddedilmiştir. Trabzon Asliye Hukuk Mahkemesi kararında öncelikle, Belediyenin ihtilaf konusu taşınmaz hissesinde herhangi bir hak sahipliğinin bulunmadığını gözlemlemiştir. Daha sonra, başvuranın, hisseleri artırılan müşterek malikler aleyhine yetkili mahkemeler önünde telafi edici tazminat davası açarak, ihtilaf konusu parsel üzerindeki hissesinin azaltıldığı iddiasıyla şikâyette bulunabileceğini kaydetmiştir. Son olarak, İdare tarafından başvuranın taşınmazına kamulaştırmasız el atılmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur. Yargıtay, söz konusu kararı bütün hükümleriyle onamıştır.

Başvuranın bireysel başvuruda bulunduğu Anayasa Mahkemesi, başvurunun reddine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi 16 Mart 2013 tarihli kararında, İdarenin, ilgilinin taşınmazını kamulaştırmadığı, vatandaşların yararına yeni bir uygulama imar planı hazırladığı ve bu nedenle, mahkemelerin, başvuranın kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat talep ettiği davayı haklı olarak reddettiğine hükmetmiştir. Başvuranın haklarını savunmak için ya 24 Ocak 2008 tarihli uygulama imar planının ya da taşınmazın tapu kütüğüne kendi adına tescil edilmesi amacıyla üçüncü şahısların tapusunun iptali için dava açmış olması gerektiğini eklemiştir. Anayasa Mahkemesi netice itibarıyla, mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiayla ilgili olarak iç hukuk yollarının tüketilmediği; adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının ise açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçeleriyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme kararında, başvuranın, kendisine ait olduğunu düşündüğü alana tekabül eden taşınmazı talep etmek için Anayasa Mahkemesi tarafından belirtilen başvuru yollarından birini kullanabileceği ve kullanması gerektiği kanaatine vararak ilk bakışta görüldüğü üzere etkin niteliğe sahip olmalarına rağmen, bu gereklilikten kendisini muaf tutacak özel koşullar bulunduğunu kanıtlamadan, bu başvuru yollarını kullanmadığını gözlemlemiştir.

Mahkeme bu bağlamda, açık şekilde sonuçsuz kalacağı kesin olmayan belli bir başvuru yolunun sonuca ulaşmayacağına dair duyulan şüphenin, böyle bir hukuk yolu imkânının kullanılmamasını haklı göstermek için yeterli olmadığı yönündeki yerleşik içtihadını hatırlatarak (*Vučković ve diğerleri/Sırbistan (ilk itiraz) [BD]*, no. 17153/11 ve diğer 29 başvuru, § 74, 25 Mart 2014), Sözleşme'nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

11. Zaghini/San Marino¹¹ Kararı

Öz: *Başvuru kara para aklama suçundan dolayı başvurana ait olduğu iddia edilen bir miktar paranın müsadere edilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.*

2003 yılında başvuran, babası, P.A ve G.A aleyhine İtalya'da vergi kaçakçılığı ve haksız kazançtan dolayı cezai soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sonucunda bu kişilerin malvarlığına el konulmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda başvuranın hesabında bulunup babası tarafından çekilen ve G.A'ya ait bir kasaya konulan 1,892,700. Euro tutarındaki paraya el konulmuştur. Gerekçede soruşturma safhasında alınan ifadelerden başvuranın, el konulan parayı yasadışı faaliyetlerden elde ettiği, bu paranın başvuranın babası tarafından çekilerek G.A'ya teslim edildiği, G.A'nın da parayı kasaya koyduğu belirtilmiştir. İtalya'da ceza soruşturması devam ederken aynı zamanda bu kişiler hakkında San Marino'da da kara para aklama davası açılmış, yapılan yargılamada, ceza soruşturmasında verilen ifadeler esas alınarak fiilin sübuta erdiği, söz konusu parayı kasasında tutan G.A'nın bu paranın yasadışı faaliyetten elde edildiğini bilmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu belirtilerek el konulan meblağın müsadere edilmesine karar verilmiştir. Öte yandan bu süreçte, taraflar hakkında İtalya'da devam eden cezai soruşturmasının, zamanaşımı gerekçesiyle düşürülmesine ve el konulan paraların iadesine karar verilmiştir. Başvuran, el konulan paraların iadesi talebiyle San Marino İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur. Ancak Mahkeme, el konulan paraların bir suçtan elde edildiğinin net olarak tespit edildiğini belirterek başvuranın talebini reddetmiştir. Başvuran müsadere kararının verildiği tarihte müsadereye izin veren yasal bir düzenlemenin yürürlükte olmadığını, tedbirin orantısız olduğunu, müsadere kararına karşı başvuracak etkili bir denetim mekanizmasının bulunmadığını ileri sürmektedir.

¹¹ Zaghini/San Marino Kararı, No. 3405/21, 11 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224580>

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme, müsadere ile mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin “mülkiyet kullanımının kontrolü” kuralı kapsamında incelenmesi gerektiğini kabul etmiştir. Bu kapsamda yaptığı değerlendirmede müsadere suç tarihinde mevcut olan bir kanun hükmüne dayandığını, müsadere tedbirinin kara parayla mücadele edilmesine yönelik meşru bir amacının bulunduğunu tespit etmiştir. Tedbirin orantılı olup olmadığına ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede de öncelikli olarak ciddi suçlarla bağlantılı mülkün müsaderesinde mülkün yasadışı elde edildiğine ilişkin “makul şüphenin ötesinde” bir kanıtı gerek olmadığını hatırlatmaktadır. Bu bağlamda Mahkeme; ceza mahkemelerinin müsadere tedbirini mevcut delillere dayalı adli bir değerlendirme sonucu aldığını, yargılamanın adil olmadığına veya keyfi mülahazalara dayandığına dair herhangi bir iddia bulunmadığını, başvuranın ceza soruşturması safhası da geçerli olmak üzere el koyma kararına hiçbir zaman itiraz etmediğini, yargı mercilerinin başvuranın taleplerini dikkate alarak inceleme yaptıklarını not etmektedir. Mahkeme, San Marino mahkemelerinin, -İtalya’da açılan ceza soruşturması zamanaşımı nedeniyle kapansa da- yaptığı değerlendirme sonucunda verdiği kararların keyfi olarak değerlendirilemeyeceğini, başvuranın hiçbir zaman iyi niyetli bir üçüncü taraf olduğunu iddia etmediğini, buna ilişkin herhangi bir kanıt sunmadığını gözlemlemektedir.

Yapılan tüm bu değerlendirmeler sonucunda Mahkeme, -mevcut davanın özel koşullarında- başvurana iddialarını sunma bakımından yeterli fırsat verildiğini ve ileri sürdüğü iddiaların da makul bir şekilde incelendiğini belirterek başvuranın mülkiyet hakkının ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Müdafaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr